

492126

Coperta pecherată după original în B.C.U. "Lucian Blaga" 2002

LÉVF

1912 MÁRCIUS 3.

9.SZÁM.

KALOTASZEG

KÉPES-HETLAP

SZEPESZTI-FŐS FÁRCUJ:

**ELŐZETÉSI-DLÉJY-ÉVRE-NYOLC-K
SZEPESZTI-FŐSÉG-ÉS-KIADÓI-VATAI:
-SZTÁNA-**

Diamantstein Nándor nyomása Bánffybannyadon.

KALOTASZEG

SZERKESZTI: KÓS KÁROLY

Erdélyben keressük

Irta: Kós Károly.

II. Nemzeti művészet.

„Lépteim Királyhágót tapossák“. . .

És járván az erdélyi hegyeket és völgyeket, kezembe kerül sok gyönyörű és magyar dolog: Cserépkancsó, hófehér csillogó mázu, reáirva mesebéli, csodavirágok közé lovas vitéz, kardosan, kopiásan, sarkantus csizmában; művészi munka: erdélyi paraszt leramia. Ma nem csinálják; elfelejtették. A régi szép darabokat is potom pénzen vásárolják össze házalók és szállítják Budapestre, de legtöbbet külföldre. Mi pedig pótoljuk a megunt régi remekeket osztrák, olcsó porcellánnal. Asztal alul tejtartóval, felette fiók: szilárd tölgyfa alkotmány, szeszélyes indás faragása fiók előlapján, tejtartóajtóján, lábakon. Itt készült ez is, de ma nem csinálják már; nem érdemes, olcsó nagyon a kész fenyőfaasztal, amely diófaszinüre van floderezve. Náfa filigrám sodronyzománcos, erdélyi speciálitás. De nincs Erdélyben ötvös, aki ma csinálja. Ellenben csinálja nagyban egy pesti vállalkozó. Aranyhímzés patyolaton, régen szerette Erdélyben csinálták, ma a durva fodorvásznat is ritkán készítik, primitív szerszámokkal kalotaszegi asszonyok, aranyhímzés helyett bolti fejtővel varrják reá azt mintát, melyet ügyes és művészetet szerető németek már régen összeállítottak régi kalotaszegi varrottasok mintái nyomán — szabadon. Könyvnyomdászatunk és könyvkötő iparunk önálló és különleges volt; Erdélyben nyomtatott s kötött könyvek ma is, mint különálló típus szerepelnek muzeumba. Volt bőriparunk és művészi szücsiparunk. De művészet, specialisan erdélyi magyar művészet volt a ház és templom építése és belső kiképzése. A hatalmas kályhakemencéket nemcsak félrakni tudta mestere, de ő tervezte és égette a kályhát is; sőt többnyire ő faragta a faducokat is. Ma már rakni se tudja erdélyi kályhás az igazi kályhát. De honnan is tudná.

Igy vagyunk mindennel, ami művészi munka. Valamikor volt, de ma nem csinálják, elfelejtődött, nem tanítják, nem is divat, hát nem fejlődhetett. Meghalt, vagy halódik minden.

De az apák sirhalmán még nem hervadt el a himes halotti fejfa. Az még hirdeti az elmúlt, vagy mulandó, de nem régen még élő művészetet.

Az alap meg van. Nemzeti művészetünk gyökere Erdélyben még él.

Ez a művészet nem volt pásztorfaragás, nem volt paraszt mesterkedés, nem volt cigánymuzsika, sem magyar kurjantás, de tulipán művészet, tulipán magyarság sem volt és nem állott csak különböző szür-motivumok ide-oda applikálásából. De egy egész teljes és szerves munka volt, melyet az erdélyi társadalom minden rétege évszázadokon keresztül csinált, fejlesztett és gazdagított és a mely mindig szorosan együtt haladt az erdélyi éle' e'.

Az erdélyi magyarság nem motivumokat őrzött meg, hanem egy igazi, önálló nemzeti művészetnek alapjait, romjait, rongyait.

És mégis! művészet, iparművészet ma *csak Budapest* van, azt csak Budapesten tanítanak. A budapesti művészkavéházak, művész clubbok csinálnak ma *nemzeti művészetet*. Ma ott akarnak nemzeti művészetet *teremteni*, ahol annak semmiféle alapja sohasem volt. Ahol az étellel parányi vonatkozása sincs annak, ahol annak nincsen multja, nincsen őse.

Olyan ez a nagy akarás, mintha valaki egyemeletes ház legfelső emeletén cserépben akarna buzát teremteni, hogy egyszer — nemsokára — kenyeret süthessen lisztjéből.

De bizony mondom, hogy buzát ezer esztendő múlva is csak az öreg föld fog nekünk termel, ha leszállunk hozzá, ha megdolgozzuk, ha megismerkedünk és megbarátkozunk vele; ha verejtékezünk a vele való nehéz munkától, ha megküzdünk ellenségeivel és ha bizunk benne. Akkor lesz buzánk, lesz kenyerünk. De csak akkor.

És Erdélyben él nemzeti művészetünk gyökere.

És mi ezzel a tudatunkkal tehetetlenül állunk itt, Erdély földjén, mert hogyan folytassuk apáink művészi munkálkodását, ha nincsen, hol *tanuljunk*; mert Budapesten tanulhatnók csak meg azt, ami nélkül dolgozni nem tudunk, de Budapest hozzánk messzebb van, mint — Bukarest.

Régen itt voltak a céhek, voltak kiváló mestereink, akik utódokat neveltek, régen vándorolni ment az iparos és régen nem konkurrált az idegen kontár és a gyár.

Ma semmink sincs, se iskolánk, se egészséges iparunk, de az a jó vidék vagyunk, mely Budapest és Bécs raktáron maradt portékáját olcsón megvásárolja, és ha mégis próbálkozunk, akkor a kegyelt, szubvencionált, reklámozott Budapest mégis megöl csirájában minden erdélyi törekedést. . . .

De járom Erdély hegyes földjét és kerese azt a művészetet, mely magyar volt és elpusztult, — mert erdélyi is volt. És olva-

som Apácai Csere Jánost, aki akkor, amikor Erdély boldog és gazdag volt és ország volt és magyar, akkor, amikor itt élő művészet élt és élő magyar ipar, akkor is, vagy akkor már így ír:

„ . . . Innét van az, hogy mai napság Francia-, Anglia-, Dánia-, Lengyelország-, Olaszország-, Magyar és Erdélyországban német katona nélkül nem viselnek háborút, mert — mondom — a matematikai tanulmányokban ezek mindnyájukat tulszárnyalják. Innét van az, hogy Németország napról-napra újabb és újabb fegyvereket talál föl. Ámde inkább sirnom kellene, mint beszélnem, ha az egész magyar nemzet örök gyalázatára, fájó szívvel szemlélni vagyok kénytelen csapásainkat, inségünknek, egyenletes tudatlanságainknak és aluszékony tespedésünknek végtelen tengerét és azt a letörölhetetlen szégyenfoltot, hogy mi már nem is fegyveres erőszak, nem is rabság miatt, mint egykor a zsidók ekéik vasát és kapáikat a filiszteus táborba voltak kénytelenek vinni kiélesítés végett, hanem magunk szántából, pusztá álomkorság-, tiszta meg gondolatlanság-, számár-, tunyaságból, egy értelmes emberhez sem, nemhogy uralkodó nemesekhez illő tudatlanságból, eltompult és elfásult lelkiismeretből, mely nem tudja, nem érzi a maga nyomorúságát és (hogy kimondjam, amit ki kell mondanom) vakságból, melylyel Isten megvert, hogy ügyefogyott, inséges, nyomorult mi voltunkat ne lássuk; *minden műipari dologban az idegen segítségire szorultunk*. Hazudnék, ha nem idegen építőmesterünk, nem idegen ágyuöntőnk, nem idegen tűzérünk, porcellángyárosunk és ékszerészünk, posztógyárosunk, kőfaragónk, órásunk és a műépítészek egyéb fajai annyira idegenek, hogy még a szerszámainkat is majd mind idegen szóval jelöljük meg. Oh szégyeljük meg immár ily nagymérvű oktalanságunkat, resteljük már egyszer, hogy bennünket barbároknak, bárgyuknak, tudatlanoknak és faragatlanoknak hívhatnak, hogy az idegeneknek örökké csak gúnytárgyai legyünk? Kinevetnek bennünket és méltán, hisz én is kinevetném őket, ha a járatlan magyarokra kényük-kedvük szerint rátukmálhatják portékáikat, hogy ravaszul becsapják őket, hogy érzik, mint hiznak a mások szegénységén. . . .

Igy beszél Apácai Csere János, midőn a gyulafejevári kollégiumban átvette rektori tisztét és *ezt a beszédet a gazdag, felett iparu, boldog Erdélyország művelt, előkelő urainak, mágnásoknak, tudósoknak, papoknak* tartotta.

Igy beszél az az Apácai Csere János, aki tehénpásztorból akadémiai professzor lett, aki Hollandiából, ahol tartóztatták, hazajön csak azért, hogy itthon a magyar kulturáért vívott harcában összetörjön, elpusztuljon, de egyuttal tanuságot is tehessen az ő nagy magyar hitéről.

Igy kesereg Apácai Csere János abban az időben, amikor Erdély fejedelme maga vezeti építkezéseit úgy, hogy az Itáliából

és Németországból hozatott drága mesteremberek és műiparosok és építőmesterek alkotásait azért, *mert idegenek és ezért rosszak voltak, leromboltatja és újból építeti magyar mód szerint, magyar mesterekkel, hogy jó legyen.*

Hogyan kellene ma beszélnünk erdélyi műipari állapotainkról, hol vagyunk mi ebben a tekintetben ahhoz képest?

Bizony! Nagyon-nagyon tetéznünk kellene Apácai Csere János nehéz, komoly szavait.

Apácai élete derékbe tört ketté. Azt amit akart, amit élete céljául tűzött volt ki: egy igazi, tökéletes és speciálisan magyar „Akadémia“ felállítását, nem érte meg. II. Rákóczi György magyarországi gögje, oktalansága és tehetetlensége elpusztította Erdélyt és vele együtt azt a nemzeti kulturális munkát, amit itt fejedelmi elődei csináltak.

Azóta, igen, hogy elgyengülten, szegényen és a néphez húzódva tengődött máig az a magyar művészet, mely itt valaha a fejedelmi udvarban fényben pompázott.

De most az is, az is halódik.

Idegen áramlatok, idegen kultúra rohamosan pusztítja a még élő, a még tengődőt.

Vajjon lehetne-e új életet lehelni belé?

Vajjon talpra tudna-e állani egyszer még?

Vajjon lenne-e belőle még egyszer nemzeti művészet, igazabb hatalmasabb, mint amilyen a régi volt?

Igen! Hiszem és vallom ezt! És tudom!

De — itt Erdélyben kell azt állogatni. De csak itt Erdélyben, ahol valaha állt, ahol ma nyugszik.

És azért — keressük Erdélyben. Erdélyben keressük a jövő nemzeti művészetét!

MÁRKUS

IRTA:

MORICZ ZSIGMOND

II.

— Hol szedte kend ezt az özön pénzt?

— Gyült. Meggyül az, ha az ember hagyja.

Jó kis jószág tallér. Kis helyen megfér, nem kér enni és mégis fiadzik. Csak nem kell rosszul bánni vele. Megérzi az, hogykiszzereti ütet; oda szívesen begyüti a pajtásait is. Nálunk bizony jó dóga volt,

megbecsültük, ő se volt háládatlan . . . Két cselédnek kicsi kell. Mig fiatalok voltunk, birtuk a nélkülözést, most meg már mi kell két öregnek. Osztán volt mindenünk. Lakás, fűtés, kert az ekléziától, a temetőkaszálás egy tehénkét, himi-humi moslék egy-egy malaczkát, a talló az aprójszágokat eltartotta. Nagytiszteletü uram is jó volt, dohánnyal borocskával. a nagytiszteletü asszony sok más jóval ellátott . . . A krajcár az szépecskén meghuzódott a zsebbe, meg a ládafiába, a jó kis pengő forintocskák besorjáltak a takarékkasszájába. Mán csak a fűzetést számitsuk, mennyire megy az tiz esztendő alatt? Hát még negyvenöt alatt, mert én húsz esztendőskoromtul óta szógállom az ekléziát. Igaz, akkor csak két tizes vót a fizetésem egy álló esztendőre, de az se ment kocsmára. Tizből lesz a száz, százból meg az ezres . . .

A vén ember fecsegő lett. Ki kellett önteni, a mi annyi esztendőn át felgyült a szívében. A mit olyan sokszor szeretett vóna a tékozló gazdája orra alá füstölni; sose merte csak félszóban is megmondani a véleményét. Most aztán kivele. S érezte, hogy szöges, foltos csizmával a lelkébe gázol a papjának. Tudta, hogy az soha többet nem felejt el neki e mai beszédét. De csak úgy sodródott az árral; az elégtétel napja ez!

A kis szobában csönd lett. Két öreg ült bent az élet romjain. Kárthágó romjain. A hol a gyűző is, a legyőzött is egyformán megroskadt inakkal gunnyaszt.

Nyugodtan bólogattak, mint a kiszáradt katángkoró, amelyet már a legelső szél ki fog törni tövéből. A két pipa, szutykos cserép, meg a rózsaszínü tajték, egyformán füstölgött, ám a két vén szív érezte, hogy lezárult közös multjuk. Soha többet nem kél újra sok elmult együttélésük órája.

És Márkus, a kehes egyházi elégedetten érezte: ezért érdemes volt élni! A nagytekintélyü papi személy pedig keseredve kérdezte: érdemes volt ezért élni?

Közömbös hangon, higgadtan beszéltek meg a részleteket. Aztán a rendes időben elköszönt a harangozó.

A pap kezet nyujtott neki.

Ez a kézfogás örökre megszüntette a régi viszonyt. És Márkus a hogy kidöcögött, körütekintett az ismerős tárgyakon, amelyeken de sokat fáradt a keze. Köszönt; elköszönt.

Nagy hetek következtek.

Az egész kis várost befutotta a különös alapítvány hire s Márkus csordultig megtelt kevély önérzettel. Még az alázatosságról is megfélekedzett lassan.

Hogyne. Az alapítványát elfogadták, megköszönték, sőt jutalmul, kitüntetésül. érdemeiért hat százalékot szavaztak meg neki s így felével még emelték a fizetését. A pap ajánlotta. Ezzel vett magának úri elégtélt.

Teltek a napok, múltak a hetek, egy-két hónap is elrepült.

Új harangozót választottak s Márkus ott hagyta az egyházi lakást a temetőben, a maga tulajdon házába költözött. Az is volt neki, sőt még adósai a polgárok közt. Nehezen fizető, sokat resztekedő adósok.

Boldog volt az öreg, megelegetett, még a köszvénye is mult, mióta nem kellett torony lépcsőt járni. Tele tüdővel szivta az emberek bámulatát, tiszteletét és az irigy szókat.

Mig egyszer aztán egy reggel mégis csak beállott a papházhoz. Rendes időben, harangozás után, a bibliothekába. Az új harangozó, János ott sürgött-forgott s nagy tisztelettel köszöntötte, már mint neki is jótevőjét.

Nem szólt Márkus, csak állt, várt.

— Üljön, le, Márkus bátyám.

Az öreg keservesen ühmetett a szóra, hogy ötet, mint igazán vendéget kínálják már itt.

— Köszönöm nem fáradtam el.

Végre kijön a pap.

— Tyhó, be ritka vendég nálunk! Mi szél hozta erre, Márkus?

— Hát nagytiszteletű uram, úgy esett, hogy el kellett már egyszer jönnöm.

— Jól tette. Tötsön rá. Oszt üjön le.

A pap a régi módján letelepedett, újságot vett elő, de Márkus csak állt tétován. A kis, nyápic harangozó úgy izgett-mozgott körülötte, mint a kis kuvasz a vén komondor körül. Márkus csak a szemével kísérte az utódját s néha mormogott, nyögött a szakállába.

Végre egyedül maradtak.

— No, töltsön hát,

Márkus elővett egy pipát a zsebéből. Nem a régit, újat, feshéret. Alázattal jól megtömkölte, rágyújtott s letelepedett a kisékre.

— Beszéljen ker.d. Hogy szógál az új hivatal?

— Mán mék?

— A penzió.

— Rcsszul, nagytiszteletű uram.

— Hogy-hogy?

— Hej. Megvert az Isten, nagytiszteletű uram. Keményen megvert.

— No.

— Háromszorosan. Százszorosan.

— Ne beszéljen.

— Biz a pég úgy van. Felfuvalkodott ember lett belőlem. De meg vagyok írva, hogy az elsőkből lesznek az utolsók, odaát. No, rajtam még itt betött . . . Először is. Van egy pár jóféle adósom. Eddig se szerettek fizetni, de most oda ne menjek feléjük, mer

még a pulyájok is azt hajtja: Minek fizessünk. Tán bolondok vagyunk. Hogy abból is stipendiumot csináljon magamagának . . .

A pap nevetett.

— Czudar fajta. Ennyi a baj?

— E még a kisebbik . . . De ahhoz mit szóljak, hogy — ki jett a helyembe! No, én elmondhatom: öröködbe uram; pogányok öttek. Hogyne fájna az, ha ilyet ér az ember. Hát nagytiszteletű uram nem busulna rajta?

— Min, Márkus? Hisz János is becsületes ember.

— Mit ér a', ha nincs szalmája. Hiszen én ma se cserélnék az árvával. Ez képviselje az anyaszentegyházat? No mán csak a kell, hogy a nagytiszteletű úr után is egy ilyen kis görbe papot fogjon a város. Akkor oszt elmehet a nemes város a dicsőségével.

A pap még jobban nevetett.

— Ej, Márkus, nem fonttal, se nem rőffel mérik ma már a becsületet.

Márkus legyintett.

— No, hisz e még hagyján . . . De kőtekező is! Hát olyan embernek csináltam én penziót, a ki rá lesz szorulva! Hogy kezdtem én az életemet? Miféle fizetéssel, és hogy kezdí ő? És mégse elég neki . . . Oszt' ne fájjon az ilyent látni?

— Más baja nincs?

Márkus nagyon elhallgatott. Mélységes szomorúság ült az ábrázatára.

— Van nekem nagyobb bajom is, Itt! — s ökölrel ráütött a mellére. — Itt, nagytiszteletű uram. Azt mondja a lelkiösméretem: Márkus, poltron ember vagy! Aszongya a szentírás, hogy ha jót akarsz tenni, úgy cselekedjed, hogy ne tudja a te balkezed, mit cselekszik jobbkezed. Mással tedd, a szegénnyel, a ki rá van szorulva, és titkon. És pedig magammal tettem, a ki rá sem szorultam és nyilván! sippal, dobbal, nagytiszteletű uram. Ől engem az én lelkiismeretem, jobban rág, mint az oroszláncölök. Azért csak azt mondom, — s felállott a roskatag öreg nagy ünnepélyességgel, — megvert engem az én istenem. De megbosszulom magamat magamon. Tehetném, hogy lemondok mindenről s az egyháznak hagyom a fizetést, de nem teszem. Csak holtom után maradjon rá minden fillérem, addig pedig menjen minden úgy, a hogy indult és büntessen az Isten, ahogy érdemlem . . .

A pap előtt furának tetszett az önsanyargatásnak ez a módja. De most már nem nevetett, komoly arcot öltött, papi arcot. Gondolkozott, mit mondjon rá. De nem volt ize bölcs szóhoz.

— Sohse törje magát, Márkus. Fujja a füstöt.

— Ó, nagytiszteletű uram, még a pipám is eltört. A se esik mán jól nekem. Új pipa. Trafika. Nem érdemes élni ezen a világon. A papnak megesett a szive ennyi emberi nyomorúságon.

— Nem kell busulni. Jó az Isten. Van még jó embere kendnek Márkus. Ott a helye ni, csak látogasson be rendszeren. Osztt itt a szitá. A pipa is majd csak megkozmásodik lassan.

És összenézett a két öreg s a két pár szemet valami szivből felbugygyant meleg nedv öntötte el. Csak néztek maguk e'lé: úgy úgy, bólongatva. Harcz? . . . Minek a? Csönd! . . . Csönd . . . Béke! Most kezdeni? Mikor egy arasz az élet? És még azt is olyan nehéz két sánta lábom megmászni? . . . Hej, Uramisten, Uramisten.

— Vége. —

Böjti levél.

Tisztelt Szerkesztőség! Az elmúlt (hála Istennek) farsangon minden ujság mindig jelentékeny mennyiségű nyomdafestéket áldozott a különböző mulatságokról való tudósításaira. De természetesen sok ezer bál, estély, piknik, stb. történt, amelyet nem örökitettek meg a lapok. Csak Kalotaszegen is, nem volt falu, ahol legalább 1 nagyobb beléptidijas mulatságot ne rendeztek volna a farsangon: volt azonban olyan község is, ahol 3 ilyen is »sikerült«. De nemcsak farsangon, hanem előtte és utána is rendeztek és rendeznek műkedvelői előadásokat, ünnepélyeket, stb.

Ma ezek mind, vagy legalább nagyobb részben beléptidijasok, rendszeren »saját pénztára javára rendezi ezt a községbeli dalkör, ifjusági egyesület, gazdakör, vagy egy-két táncolni, mulatni vágyódó ember.

Tisztelt Szerkesztőség! Én elgondoltam, hogy nem lehetne-e ezeket a *mulatásokat* úgy hasznosítani, igazában, hogy a jövedelmüket nem egyenként használná fel az illető rendezőség pénztára, hanem azt *egy* szép, nagy, nemzeti *kulturális* célra lehetne egyesíteni.

Igaz, hogy sok esetben úgy is arra szolgál a jövedelem ma is. De gyakran nem! És mindig, mindenkor kevés és gyenge eszköz így, magában arra, hogy valamin gyökeresen segítsen.

Pl. a falusi mulatságok átlagos tiszta jövedelme ma itt Kalotaszegen 10-15-20 korona. Kicsi, igen kicsi összeg így, magában. De ha Kalotaszegét a maga egészében

vesszük, akkor, 35—40 magyar falut kell számitanunk, ami csak évi 10 koronájával is szép summát ad ki.

Nem tudom, ha a tisztelt Szerkesztőség megért-e engem. De azt akarnám egyszerű szavakkal mondani, hogyha mi képesek volnánk azt megcsinálni, hogy multságaink ne csak éppen magunkra, ne csak a jelenre, de másokra és a jövőre is gondoljunk, akkor annak *hasznát magunk látnók.*

Évtizedek óta vajudik már egy Kalotaszegi muzeum terve. Nincsen pénz reá. De ilyen módon lenne hamar, ha volna bennünk akarat, összetartás és magunkba vetett erős hitünk. Adjuk multságaink fillérjeit a Kalotaszegi muzeumra. Vagy adjuk egy könyvtáralapra, vagy teremtsünk egy tanulmányi alapot, melyből szegény tanulmánygódó Kalotaszegi magyar fiukat neveltethetnénk kolegiumban, ipariskolában, vagy művészeti iskolában. Vagy gyűjtsünk alapot arra a célra, hogy abból évenként egy-egy szegény egyházat segítenék nagyobb összeggel, vagy iskolát építenék, illetőleg az egyházat, vagy községet ebben kölcsönrel támogatnók.

Rengeteg szép dolgot lehetne csinálni — ha összetartás, bizodalom és magyar hit volna bennünk.

Kérem a tisztelt Szerkesztőséget, ha szerény eszmében jó magot talált, úgy becses lapja által vesse azt el ebbe a nehéz, köves kalotaszegi magyar földbe — hátha valamikor kikél.

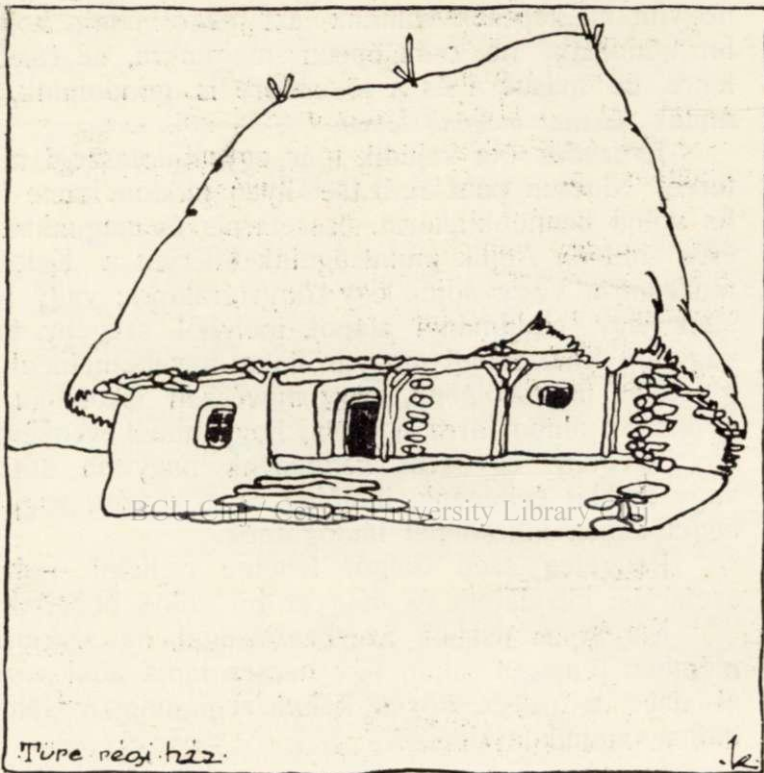
Teljes tisztelettel

B. I. tanító.

Közzétesszük ezt a levelet és nem vesszük el belőle semmit és nem teszünk hozzá. Az eszme olyan szép, olyan gyönyörű Kalotaszegre varázsolt élénk, hogy félünk tőle, hogy — sohase válik valóra. Pedig nem lehetetlenség, sőt könnyen megcsinálható. És semmibe sem kerül. Talán megpróbálhatnók. Egyik számunkban dr. Cséser Lajos már pendített meg hasonló ideát a Kalotaszegi társadalom szervezéséről. Ez mintha azt akarná kiegészíteni, illetőleg megkönnyíteni: volna miért egyesülni, volna. miről beszélni.

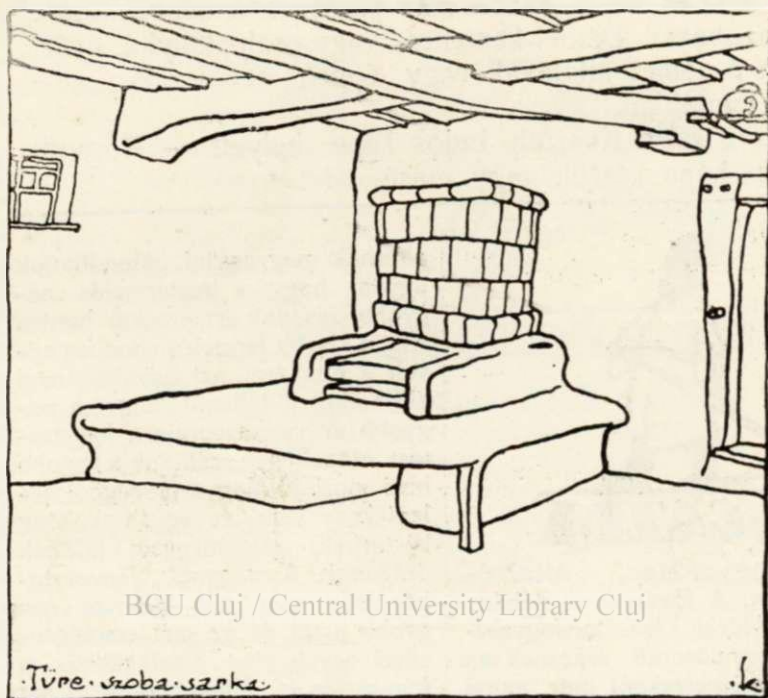
Mi pedig, a „Kalotaszeg“ szerkesztősége készséggel, felajánljuk minden ilyes irányu célra hasábjainkat. Szivesen vállalkozunk arra, hogy ilyesfajta mozgalmakat, amennyire ez módunkban áll,

támogassuk. Szívesen, örömmel közlünk lapunkban minden erre vonatkozó eszmét, tervet, nézetet. És ha a szervezkedés, az egyesült erővel való munka megindulna, minket akkor is ott fog találni a magyar Kalotaszeg a maga oldalán.

Öreg ház.

Ma még sok ilyen vén ház van minden faluban, de napról-napra kevesebb lesz számuk. Olyanok, mint a vén, fogatlan emberek; élnek még, de napjaik meg vannak számlálva. Semmi különös rajtuk, semmi feltűnő, hacsak az a hatalmas szalmafedél nem, aki az alacsony boronafalakon ül. Mind egyformák, mint azok az emberek, akik meglakják őket; magyar, vagy oláh, alig-alig más. Tipikus jobbágyporták. Ez a rajzunkban bemutatott Tü-

rében áll, de éppen ilyenek vannak Bedecsbén is, Rogozselen is.

Mindig benn állanak az udvarban, rendesen az udvar hátulján, hosszoldalukkal az utca felé, hogy gazdájuk a tornácból láthassa egész gazdaságát. A tornácból pitvarba lépünk, ahol örökké lobog a tűz a szabad tűzhegyen. A pitvarból egyik felé a tiszta szoba (első ház), másik felé kamara, vagy egy kisebb szoba (hátszó ház) nyílik.

Mind ilyenek ők, ezek a vén boronaházak, amelyekről a szalmafedeleket nemsokára földjére hordja ki az új gazda: kitűnő trágya az. Aztán a boronafalakat széjjel-szedi, abból még telik egy-egy kisebb pajta, vagy ól és azután épül a telken az új kőház, keskeny oldalával az utcára, deszkaorommal, akit majd cifrára fűrészsel a faragóiskola német mintakönyvei utmutatása nyomán, a

falusi ács. és az új házba már plattenes kemence készül és a szobában Dániel-kemence, vagy oszlopkályha, gyári préselt ó-német mintával, vagy éppen secessziós «modern» mintákkal.

És a falra Kossuth Lajos képe helyett — Kossuth Ferenc-képe készül, vagy másé. . . .

Husfogyasztás, állattenyésztés. A főváros, és néhány nagyobb vidéki város husfogyasztásáról egymásután érkeznek az adatok, a melyekből már annyi megállapítható, hogy az ország husfogyasztása tetemesen csökken. Budapesten a levágott szarvasmarha százegyezerrel nyolcvanezerre szállott alá, a borjú száznegyvenezerrel százhatezerre. — Szegeden kerekszámban nyolcezer-négyszáz szarvasmarhát vágtak tavaly, az idén csak hatezeröttszázat, borjuból pedig hétezer-négyszázat tavaly és ötezeröttszázat az idén. Több vidéki városban hasonló az esés aránya, amiből az következik valószínűséggel, hogy a vidék husfogyasztása nagyobb mértékben csökkent, mint a fővárosé.

Hiba volna, ha a husfogyasztás csökkenését, amely általános gazdasági okokban gyökeredzik, csupán a hustermelés viszonyaiból

akarnók magyarázni. Mondhatjuk ugyan, hogy a hustermelés nagyobbodásának ármérséklő hatása van, a kisebb termelés ellenben növeli a hus árát, azt azonban nem állíthatjuk föltétlenül, hogy a nagyobb ár visszaszorítja a fogyasztást. Münchenbe szállítjuk a legjobb hizó marhát Magyarországból, jelentékeny vám- és egyéb költség is terheli, ott mégsem találják drágának. A nagyobb fogyasztóképesség meg tud birkozni nagyobb árral és az ár emelkedésével egyidejűleg emelkedhetik a fogyasztás is. Mindebből nem azt akarjuk megállapítani, hogy Magyarországon a husfogyasztás csökkenésében állattenyésztésünk hanyatlásának nincs része. Van része ennek is, de általában a magyar fogyasztóképesség csökkenésének jelensége közül való a kisebb husfogyasztás. Ma már a ruházkodást, a lakást is elemi szükségletnek számítjuk, a melyet még korlátozni is nehezebb, mint az élelmiszer-szükségletet, úgy hogy drágulás esetén előbb marad kielégítetlen a husnak, mint a ruházkodásnak szükséglete. Kétségtelen azonban, — állat kivételünk is mutatja — hogy állattenyésztésünk veszedelmesen hanyatlal. A fejetejére állított okoskodás akként akar segíteni ezen a

bajon, hogy a határ megnyitását hozza javaslatba. Mintha az állattenyésztés eddigi föltételeinek megrosszabításával lehetne emelni az állattenyésztést. S mintha a magyar fogyasztóképesseget növelné az idegenből vámentesen behozott hus?

A magyar állattenyésztés hanyatlása kiszámíthatatlan kár, a melynek megakadályozására el kell követni mindent. A hanyatlás okai között nem utolsóként szerepel a gazdasági műveltség kicsiny foka. Gazdáink jó része legelő nélkül nem tudja elképzelni a nagyobbarányú állattenyésztést, s mert a feltörhető legelő már szántás alá került, hitük szerint az állatállománynak is csökkenni kell. Ha a belterjes gazdálkodás elemi föltételével tisztában volnának, az állatállomány művelését mellőzhetetlen feladatnak ismernék. E nélkül nem lehet szó jó gazdálkodásról. Igaz, hogy a mezőgazdasági műveltség mellé tőke is kell. Ebben ugyan nem szenvedne szükségét a gazdák jó része, azonban, mert nincs gazdasági tudása, a mellyel fölhasználhatja és jól kamatoztathatja a maga földjét, terjeszkedésre, új föld szerzésére fordítja. A gazda tőkéje tudás nélkül ekként a föld meddő értéknövelésében jut kifejezésre a helyett, hogy belterjességgel valósággal fokozná a nemzeti vagyont. A belterjes gazdálkodással pedig az állatállomány hatalmas kilejlődése szükségképpen együtt jár.

Irta: K. T.

ERDELYORSZÁG

Kincses Erdélyország. Ismerek sok kis gazdát, aki, ha enni és ruházkodni akar, napszámba megy dolgozni, pedig 50-60 hold földje is van. De ez csak nyomoruság, nem vagyon, mert megművelni nem tudja, az adót eillenben fizetnie kell. Tipikus erdélyi tehetség: a gazdag szegénység.

És ha ez így van kicsinyben, annál inkább megvan nagyban. Erdélyország tele van kincssel; de mi erdélyiek napszámba járunk, ha élni akarunk; kincseinket nincs módunkban kiaknázni. És tehetetlenül kell néznünk, hogy kincseink bár napról-napra szaporodnak, mi napról-napra rongyosodunk.

Európában — talán Oroszországot kivéve — Erdély hegyei rejtik a legtöbb aranyat. Nem is rejtik; sőt mutogatják magukat, hivatkoznak, kínálkoznak. Égykor azt hittük, hogy azért hanyatlík bányászatunk, mert kimerültek az aranyhegyek. Ahelyett hozzáértő geológusok mind gazdagabb-gazdagabb aranytrejtő kőzeteket fedeztek fel. Azt tudjuk, hogy Hunyadmegye tele van arannyal,

de gazdag telepek várják feltárásukat Alsó-Fehér és Szolnokdobókában is. Ez utóbbi vármegyében az arany ezüsttel együtt fordul elő.

Hogy mennyi a szenünk, magunk sem tudjuk, de annyi bizonyos, hogy pl. Kalotaszegén kezdődőleg felfelé az Almás és Egregy menti hegyek telve vannak barnaszénnel. De nem tédjük kiaknázni.

Érdekes és elszomorító példát tudok éppen a szénnel kapcsolatosan. Egy zsidói birtokosnak gazdag szénbányája van; egyuttal kitünő, talán a legjobb erdélyi fazekesagyag bánya is birtokában van. A kettő egymás mellett. Természetesen, hogy a fazekesagyagból *téglát* égettet és pedig ősi módon, körkemence nélkül és természetesen tölgy és cserfával tüzeltet. Mert nincsen tehetsége, hogy szénfűtéssel berendezett modern körkemencét álltasson és ne falazótéglát, de fedélcserépet, edényt, terrakottát égettessen.

Egyik legnagyobb, mert már kibányászott, rögtön felhasználható kincsünk a *földgáz*. Nem a *sármási*, de az a földgáz, mely Sármáson kívül Marosszentgyörgyön, Marosugrán, Dicsőszentmártonban, Szentbenedeken, Mezősámsodon, Báznán, Magyarsáron, Bogácson, áramlik ki a földből. És még ki tudja hol-holnem jönne, csak piszkálgatnák egy cseppet ezt az öreg áldott erdélyi földet.

És végre a petroleum is mutatkozik. A kutatók remélik, hogy még ebben az esztendőben erdélyi petroleummal kedveskednek nekünk.

Hogy mennyi itt a kálisó, azt is

régen tudjuk. Vasról, rézről, kén-esőről, sóról nem is beszélünk már.

De Hunyadmegyében, a Sztrigy völgyében, Kirid község határában *aluminium*-ércet fedeztek fel.

Miután ezeket így konstatáltuk, egy kevésbé vidám dolgot is kell konstatálnunk. Egy példát — a zsidóit — már elmondtuk szegénységünk és tehetetlenségünk illusztrálására. De tudnunk kell azt is, hogy míg az állam, mint aranybányász mindig veszteséggel dolgozott Erdélyben, addig a *brádi német* társulat óriási nyereséggel zárja le egyik üzletét a másik után. Most pedig a *baldozini* és *harácsi* aranybányák kerülnek egy angol társulat kezébe.

Vasbányászatunk és kohászatunk — a hunyadmegyei állami üzemeken kívül — nincsen — de volt. Most halljuk, hogy a *torockói* vasbányákat újra üzembe veszik — franciák. A székelyföldi Balánbánya évekket ezelőtt megszüntette üzemét. Most van közel vasútja, de a bányászat új fellendüléséről semmit sem hallunk.

Sőt arra sincs tehetségünk, hogy a készen levő, csak elvezetésre váró *gázt* kihasználjuk.

Ismertem egy szegény oláhot, akinek 45 hold földje volt. Volt közötte jó föld is, rossz is. Megművelni ebből csak 4—5 holdat tudott esztendőnként, de egyet sem trágyázott soha. És megtörtént, hogy ez az ember teljesen tönkrement, ellicitálták földjét mind, csak éppen egy kis telke és háza maradt. És akkor boldogan sohajtott fel a szegény oláh: Istenem be jó, hogy sem-

mim sincsen. Most legalább tudom, hogy ha keresek 1 forintot, az az enyim. Eddig mindenemet megette az adó, és engem megölt a gond. Gazdag vagyok, mert nincsen semmim! . .

Ez a szegény oláh, mintha ezt a gazdag kincses Erdélyt példázná.

KALOTASZEG

Föld és pálinka. *Both Jánoska* mákói gazda lelötte nagybátyját, *Nagy Both Márton*t, aki sebébe behalt. Ez még tavaly ősszel történt. A kolozsvári esküdttörvényszék vádlottat nem találta bűnösnek e tettében felmentő ítéletet hozott e hó 17-én.

Kérdés: igazságos volt-e ez az ítélet?

Felelet: igazságos!

Nagy Both Mártonnak volt egy nagy bűne: mindennekfelett szerette a pálinkát. Jobban szerette, mint a földjét. Ezért tündökött, ezért kellett meghalnia, ezért volt igazságos a kolozsvári esküdtek felmentő ítélete.

Nagy Both Mártonnak szép gazdasága volt, de annyira rabja volt az italnak, hogy tönkrement volna, ha öccsének, Both Jánoskának

nem adja el birtokát életjáradék fejében. Az új gazda szorgalmasan nekilátott, hogy a birtokot rendbeszedje, de iszákos nagybátyja nem tudta elfelejteni, hogy a birtoknak ő volt valamikor ura és ezért örökös volt a civódás. Addig-addig, amíg egyszer aztán Both Jánoska lelötte nagybátyját. Eddig van. A pálinka tette, az hívta ki maga ellen a fegyvert, amely most józan ember kezében önvédelmiül szolgált. Ez a gyilkosság nem volt gyilkosság. Ez védelem volt. Védelme a gazdaságnak, munkának, szorgalomnak, törekedésnek a prédaság, részegség, civódás, romlás ellen. Adja Isten, hogy csak ilyen emberekben oltson emberéletet a pusztító fegyver magyar Kalotaszegen.

Ugyancsak tavaly ősszel, október 25-én, alig 2 héttel az előbbi eset után, ugyancsak Kalotaszegen, de fenn a Vlegyásza oldalában, Trányison, megölte apját egy oláh fiú — a pálinka miatt.

Tomos Onné nem bírta elviselni örökké részeg apjának, Tomos Filimonnak családjával szemben való állati kegyetlenségét, összebeszélte hát Tomos Gyorgyával, apjának régi haragosával, akivel azután egy öste meglesték a kocsmából akkor is részegen hazafelé botorkáló embert és dorongokkal agyon verték.

A bíróság előtt töredelmesen bevallottak mindent.

Az esküdtszék az apagyikos fiút 1 esztendei fegyházra ítélte. Enyhítő körülményül a fiú részére az apja által megívott sok pálinka szolgált, mely az apából vádlottat formált.

De vigye akkor is enyhítő körülményről szolgált volna, ha a részeg apa öli meg családját?!

Hanem hát a pálinka a szegény, örökké üres és örökké Bécs miatt üres magyar kincstárnak sok szép milliót hoz készpénzben évente. Egy két ember életre, de sok Száz emper életre is, ezek nyomorúsága, egész néprétegek degenátsága, sotnyulása, műveletlensége, fertőző, ragályos betegségek terjedése, és sok minden egyéb rombolás amit a pálinka csinál, az nem jön ezzel szemben számításba.

Színházi élet. Már három hete, hogy Kalotaszeg középpontjában: Bánfihunyadon működik és *el* Rajcsányi István direktorsága alatt a magyar „színművészet”. Hirtelenében nem tudni vajon a szintársulat működése tettzett meg *ennyire* a hunyadiaknak vagy a megszokott szalmaláng kapott erősebb tápot azért, mert az idén farsang nagyon szegény volt mulatságokban. Na de visszatérve a szintársulatra, elmondhatjuk, hogy e héten is nem egy kelemes estét kerestek nekünk *Szabolcsa, Várnai*, és a többiek. A jövő héten az igazgatóság a Kolozsvári nemzeti színház néhány művésznő jének, (köztük *Bányai* Jolán) vendégjátékával igyekszik a közönség érdeklődését és pártolását továbbra is fentartani. A heti műsor különben a következő számokból fog állani: márc. 4. „Kis lord”. 5-én „Czigányszerelem” (vendégjáték) 6-án „Sulamith” (szintén vendégj.) 7-én d. u. „Kis lord”, este „Leányvásár”, 8-án Ártatlan Zsuzsi, 9-én Doktor úr (Bassai La-

jos jutalomjátéka.) 10.-én Egy Katona története.

A bhunyadi izr. szentegylet f. évi február 18 án tartott szokásos társas vacsorán az egylet javára a következő adományok folytak be:

Cziment G., Nass J., 10—10 K. Izrael D., 6. 10. K. Grünfeld Zs., Weisz H., 6—6 K. Berger A., Nass M., Knopf S., Katz S., Benedek J. Öhlbaum K., 5—5 K. Diamantstein N., Hirsch M., Löb M., 4-4 K. Berger Á., Gutmann S., Jakab F., 3—3 K. Czöbel J., Kohn S., Kohn A., Klein J., Preszburger Á., Weisz M., Roth M., Klein M., Ungár L., Weisz S., Weinberger M., Dr. Brunner J., Benedek I., Binder J., 2—2 K. Brüll L., Bodner J., Gánz Z., Gutmann L., Goldstein I., Farkas B., Korách V., Klein Á., Löb Zs., Löb H., Mózes B., Izsák L., Strohli M., Weiszberger M., Kohn F., Weisz L., 1—1 K. Goldner S., 71. fill. Löb S., 60 fill. Goldstein D. J., Goldstein S., 40—40 fillért. Elnök: Weisz Sámuel, Gondnokok: Weinberger Májér, Weisz Hermán.

Szerkesztői üzenetek

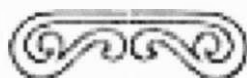
Kérem kalotaszegi olvasóinkat, hogy a közeledő márc. 15-iki ünnepélyekről nekünk annak idején tudósítást küldeni sziveskedjenek. Erről a legnagyobb nemzeti ünnepünkről szeretnénk kimerítő tudósítást hozni. Hadd lássa mindenki, akit érdekel, hogy Kalotaszeg magyar népe hogy ünnepel márc. 15-én.

Előfizető, Gődöllő. Kérésének szívesen megfelelünk és legközelebb küldünk 3 sorozatot eddigi lapszámainkból. De csak a 3-ik számától küldhetjük, mert az 1 és 2 számok már régen elfogytak. Köszönjük küldeményét, válogattunk belőle és nemsokára hozzuk.

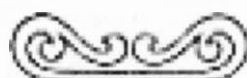
NYOMTATVÁNYOK,

IRODASZEREK,

**ELSŐRENDŰ LEGOLCSÓBB MEG-
BIZHATÓ BESZERZÉSI FORRÁSA**

BCU Cluj / Central University Library Cluj

DIAMANTSTEIN NANDOR

könyvnyomdája, könyvkötészete,
könyv-és papírkereskedése.

BÁNFFYHUNYADON.